

VAJDA

ÉS A POSZTMODERN

VAJDA

ÉS A POSZTMODERN

TARTALOMJEGYZÉK

KURÁTORI BEVEZETŐ	6
VAJDA LAJOS MŰVÉSZETE 1924 ÉS 1935 KÖZÖTT	10
A KEZDETEK (1924–1930)	12
PÁRIZSI ÉVEK (1930–1933)	20
A SZENTENDREI KÍSÉRLET (1934–1935)	24
VAJDA LAJOS MŰVÉSZETE 1936 ÉS 1941 KÖZÖTT	32
TRANSPARENS MONTÁZS (1936–1937)	34
IKONOKBÓL MASZKOK – MASZKOKBÓL LÉNYEK (1937–1938)	48
AZ UTOLSÓ SZÉNRAJZOK (1939–1940)	56
VAJDA ÉS A POSZTMODERN	62
EL KAZOVSZKIJ	66
SZEMZŐ ZSÓFIA	70
BIRKÁS ÁKOS	74
KOVÁCS PÉTER	78

KURÁTORI BEVEZETŐ

A 2023 áprilisában újranyílt Vajda Múzeum küldetesként vállalta, hogy évről évre frissülő kiállításokon keresztül tárja fel a 20. századi magyar művészet egyik legjelentősebb alkotója, Vajda Lajos (1908–1941) életművének belső korszakait, eszmetörténeti összefüggéseit és a korabeli művészeti áramlatokkal való kapcsolódási pontjait, miközben teret ad a legújabb kutatási eredmények bemutatásának is. Az eddigi három tárlat minden alkalommal új megvilágításba helyezte az életművet: közönség elé kerültek korábban ismeretlen vagy külföldön lappangó művek; feltárult a Haluskai-tanya története; és alapos kutatások nyomán kirajzolódott, miként kapcsolódnak Vajda egyes alkotásai Szentendre ikonikus, archaikus részleteihez, épített örökségéhez és helytörténeti rétegeihez. Kísérletet tettünk továbbá a Vajdától eredő bábumotívum utóéletének felvázolására is, bemutatva emblémává válását az 1968 utáni szentendrei művészetben, továbbá Vajda szerteágazó hatását saját kortársaira és az Európai Iskola alkotóközösségére.

A kiállítássorozat záró állomása, a *Vajda és a posztmodern* tágabb perspektívából vizsgálja Vajda Lajos szellemiségének továbbélését a 20. század végének és a 21. század elejének művészetében. Négy (neo)avantgárd, posztmodern és kortárs alkotó praxisán keresztül mutatjuk be azokat az autonóm, egymástól markánsan eltérő művészi pozíciókat, amelyek közös forrása Vajda komplex és szintetizáló gondolkodásmódja.

A tárlat gerincét ezúttal is a Vajda Lajos főbb alkotói periódusait reprezentáló válogatás adja, ugyanakkor ismét lehetőség nyílt egy frissen előkerült, szenzációs mű bemutatására. Nemrégiben bukkant fel egy, a franciaországi periódushoz köthető montázs, amely témaválasztásában is atipikusnak tekinthető, új szempontokkal gazdagítva az életmű értelmezését.

Vajda Lajos páratlan és mély szellemiségű életműve a magyar kultúra felbecsülhetetlen értéke. E hagyaték gondozójaként a Ferenczy Múzeumi Centrum kiemelt felelősséget visel az érzékeny, sérülékeny papíralapú művek fizikai megőrzéséért. Ennek jegyében a jövőben új bemutatási rendszerben tervezzük közreadni Vajda Lajos életművét, hogy az ő szellemi és tárgyi öröksége egyaránt megőrizhető és hozzáférhető maradjon az utókor számára.

Vladimir Lashin
Yellow House, 1999
Oil on canvas, 100 x 100 cm
Collection of the artist

Informational text label

Informational text label

Vladimir Lashin
Yellow House, 1999
Oil on canvas, 100 x 100 cm
Collection of the artist

Vladimir Lashin
Yellow House, 1999
Oil on canvas, 100 x 100 cm
Collection of the artist

VAJDA LAJOS MŰVÉSZETE

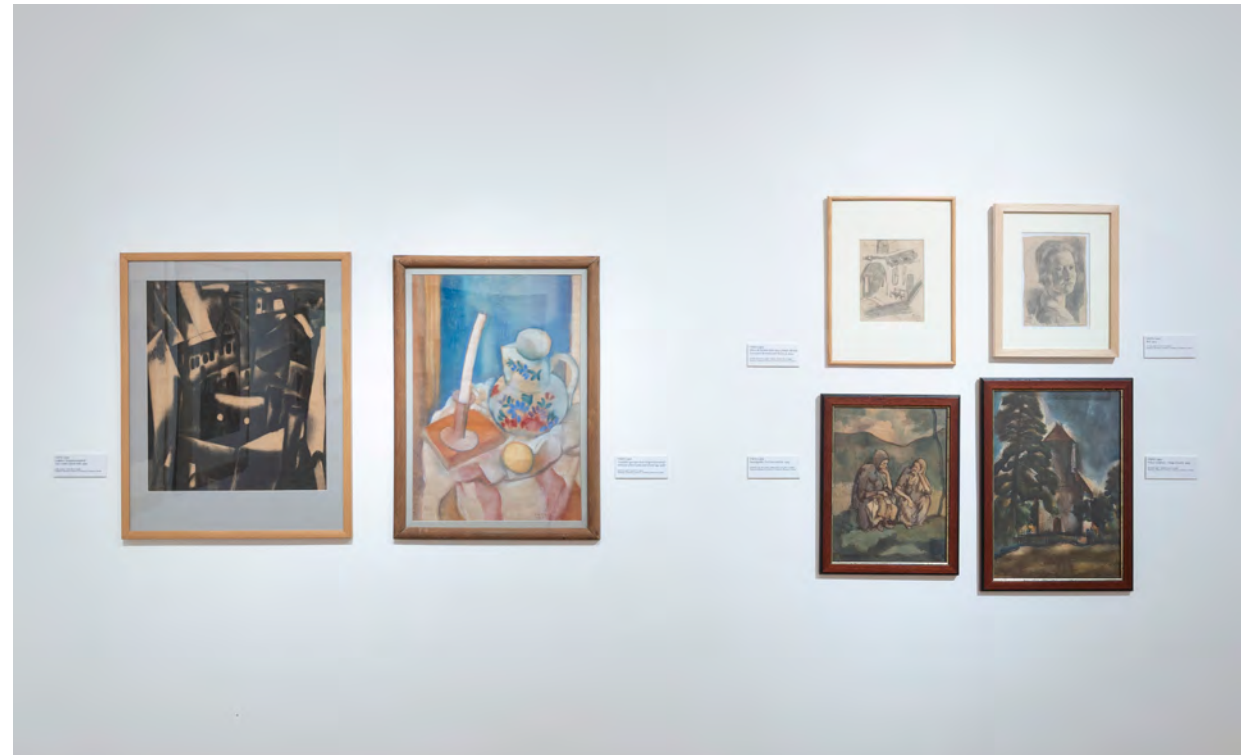
1924 ÉS 1935 KÖZÖTT

Vajda Lajos kivételes rajztehetsége és rendíthetetlen elhivatottsága már gyermekkorában megmutatkozott. 1917-ben családjával a szerbiai Valjevóba költözött, ahol a szerb ortodox templomok sűrű közösségi atmoszférája és vizuális világa mély benyomást tett az érzékeny lelkű fiatal művészre. Hasonlóan meghatározó élményt jelentett számára az 1923-as Szentendrére költözés: a város soknemzetiségű, hagyományőrző közege életre szóló inspirációvá vált.

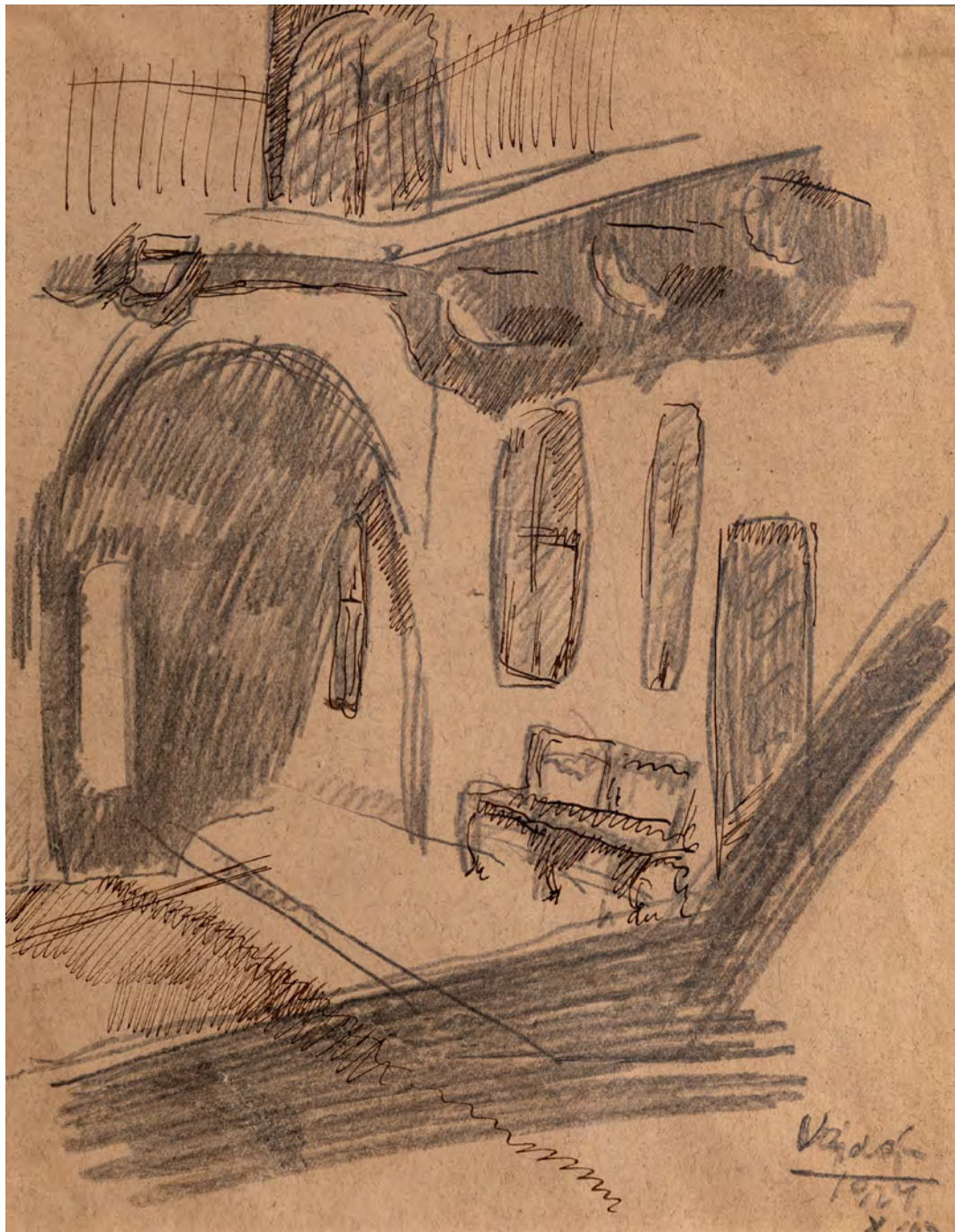
1923 és 1927 között az OMIKE rajziskolájában tanult, majd 1928-ban felvételt nyert a Képzőművészeti Főiskolára. Ezzel párhuzamosan látogatta Kassák Lajos Munka-körét, ahol társaival az orosz avantgárd eredményeit tanulmányozta, és intenzíven kísérletezett a montázs technikájával. A saját hangját kereső fiatal Vajda korai korszakából jelentős mennyiségű rajz, vázlat és tanulmány maradt fenn: ezek érzékenyen dokumentálják a különféle stílári irányokkal folytatott kísérleteit.

1930-ban elhagyta a főiskolát, és Párizsba utazott. Az 1930 és 1933 közötti időszakról kevés konkrét adat áll rendelkezésünkre, annyi azonban bizonyos, hogy ez az út valódi tanulóéveket jelentett számára. Az avantgárd törekvések közvetlen megismerése mellett az etnográfiai múzeumok gyűjteményei és az orosz filmművészet formanyelve is nagy hatással volt rá: ezek nyomán alakította ki sajátos, asszociatív montázs-technikáját.

1934-ben tért vissza Magyarországra, ahol régi barátjával, Korniss Dezsővel az „érintetlen” népművészet motívumait gyűjtötték és emelték át művészetükbe a bartóki példa nyomán. Ekkor születtek kristálytiszta vonalszerkezetre épülő, plaszticitást mellőző vonalrajzai, valamint az ikonok szellemiségét idéző (ön)arcképei, amelyek életművének meghatározó darabjai lettek.

A KEZDETEK (1924–1930)

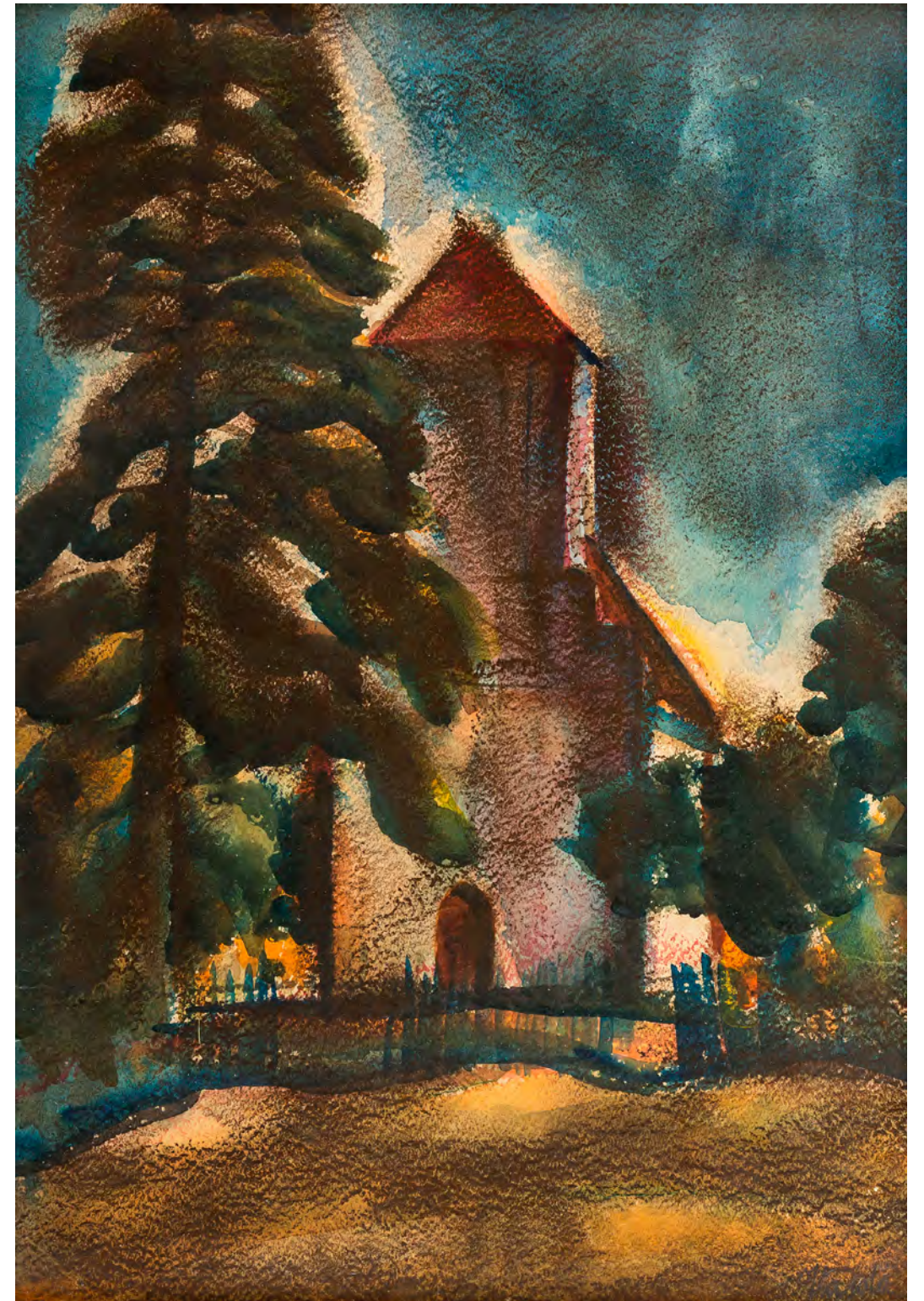
VAJDA Lajos:
Udvar (a Dumtsa Jenő utca 4. belső udvara), 1924
ceruza, barna tus, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Teri, 1924
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Beszélgetők, 1924
akvarell, tus, toll, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Falusi templom, 1924
akvarell, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Csendélet gyertyával és virágos kancsóval, 1928
pasztell, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Lelátás a Templomdombról, 1929
szén, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

Párizsi évek
The Paris Years (1930-1933)

A kezdetek
The Beginnings (1924-1930)

PÁRIZSI ÉVEK (1930–1933)

VAJDA Lajos:
Gustave Fleury, 1930–1933
fotómontázs, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

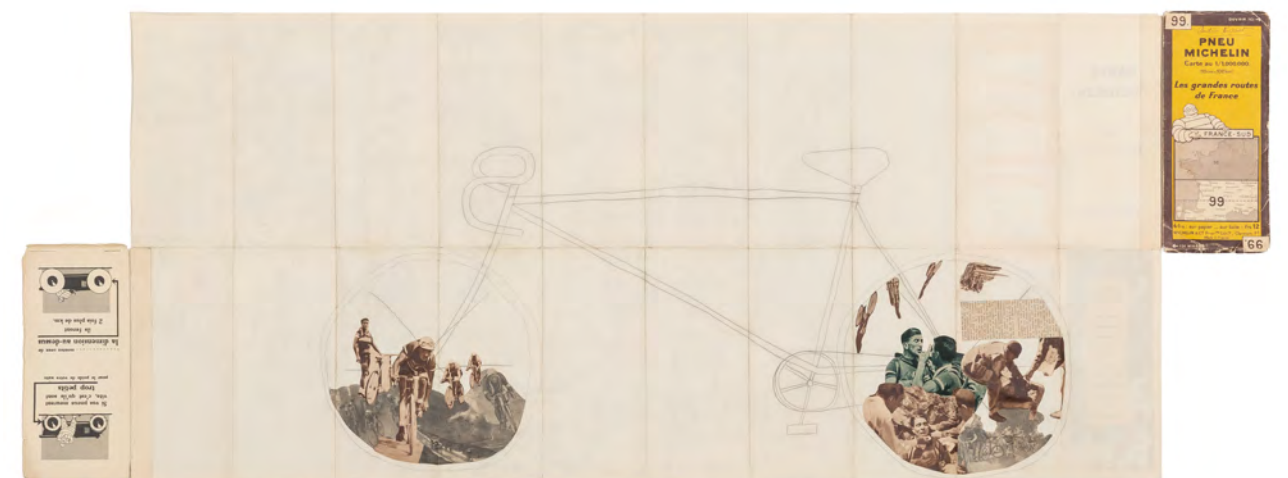

VAJDA Lajos:
Párduc és liliom, 1930–1933
fotómontázs, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

2026 februárjában került a Ferenczy Múzeumi Centrum látó-körébe egy kivételes jelentőségű alkotás, amely minden bizonnyal Vajda Lajos 1932 és 1933 között, franciaországi tartózkodása idején készült. A mű hordozója egy Dél-Francia-országot ábrázoló Michelin-térkép; hátoldalán Vajda karakteres, letisztult vonalvezetésével megrajzolt versenybicikli körvonala bontakozik ki. A két kerék belsejében korabeli sajtófotókból kivágott montázsok jelennek meg, amelyek legendás Tour de France epizódjait idézik fel.

Vajda párizsi éveiből mindössze mintegy tucatnyi montázs ismert; a többi elveszett vagy lappang. A most előkerült térképmontázs szervesen illeszkedik ebbe az alkotóperiódusba, mind kompozíciós megoldásai, mind gondolati felépítése révén. Az első kerék a Tour heroikus, ünnepelt pillanatait sűríti magába, míg a hátsó kerék a verseny árnyoldalát: a bukásokat, a fizikai teljesítőképesség határhelyzeteit, az emberi erőfeszítés drámai dimenzióját állítja középpontba. Több újságkivágás konkrétan azonosítható, ami arra utal, hogy a mű az 1932-es Tour idején vagy közvetlenül azt követően készülhetett.

A térképmontázs most kerül először a nyilvánosság elé: évtizedeken át egy fiók mélyén rejtőzött. Fennmaradásának története csaknem annyira figyelemre méltó, mint maga az alkotás. 1904 és 1951 között működött Budán a híres Pacsirta vendéglő (ma társasház, Kútvölgyi út 18.), amelynek tulajdonosa, Wendl István a családi hagyomány szerint magától Vajdától kapta ajándékba a montázst. A vendéglő művészek ismert találkozóhelye volt, a tulajdonos nem egy esetben részesült hasonló gesztusban vendégeitől. A Vajda-művet Wendl István leszármazottai őrizték meg. Az ajándékozás pontos ideje ma már nem rekonstruálható, annyi azonban bizonyos, hogy Vajda 1941 februárjától szeptemberig – közel hét hónapon át – az Új Szent János Kórház tüdőgondozó pavilonjában feküdt, amely légvonalban alig kétszáz méterre állt a Pacsirta vendéglőtől. A tuberkulózissal kezelt művész feleségének írt levelezőlapjain többször utal arra, hogy gyógyulásának egyik feltétele a súlygyarapodás volna. Elképzelhető, hogy olykor átsétált a közeli vendéglőbe? Erre azonban nincs bizonyíték – a történet innentől már csak spekuláció...

VAJDA Lajos (?):
Tour de France, 1932–1933 körül
fotómontázs, papír (korabeli Michelin kiadású Dél-Franciaország-térkép hátoldala)
magántulajdon

A SZENTENDREI KÍSÉRLET (1934–1935)

VAJDA Lajos:
Csendélet patkóalakú asztallal, 1934
pasztell, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

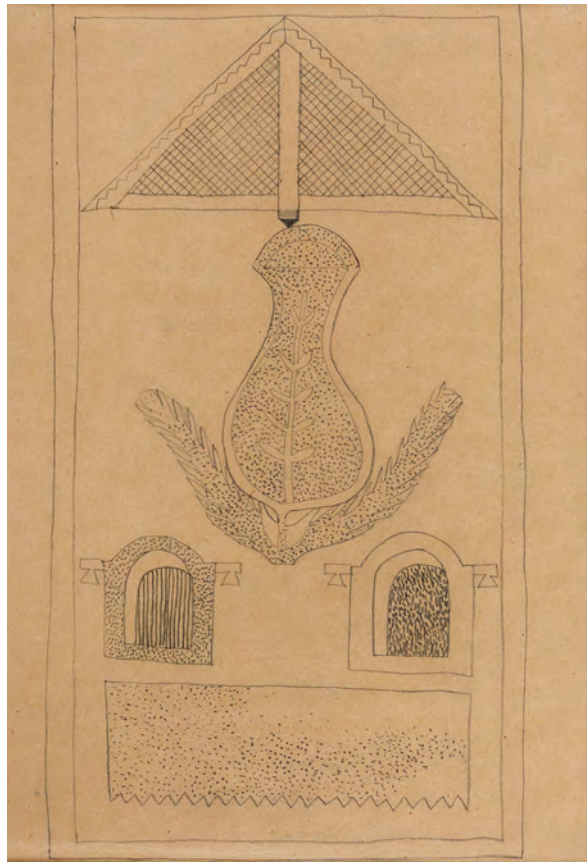
VAJDA Lajos:
Sárga ház (Motesiczky-ház), 1935
tempera, karton
Ferenczy Múzeumi Centrum

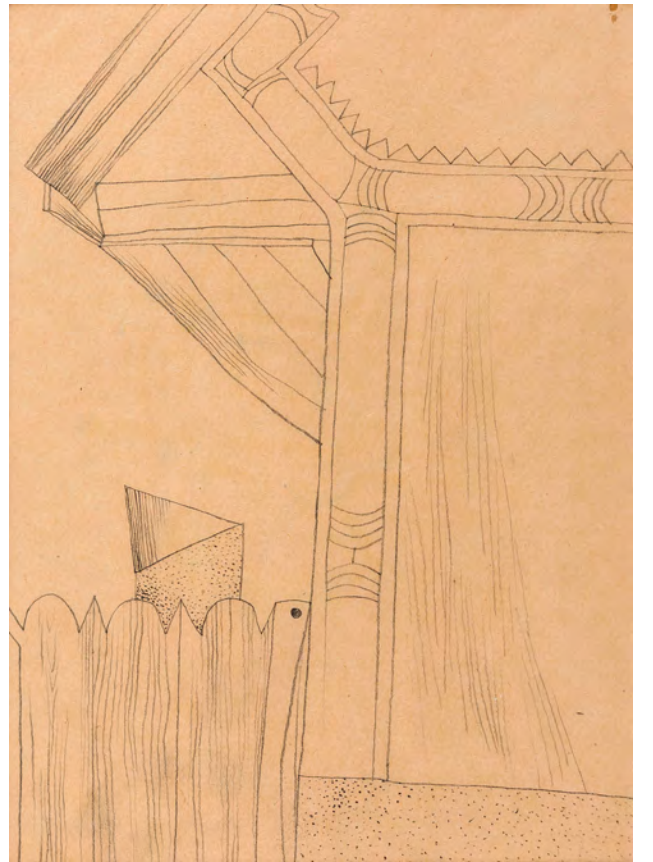
VAJDA Lajos:
Szigetmonostori ablak, 1935
tempera, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Szigetmonostori ház, 1935
tempera, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Szigetmonostori házfal pettyegetett ornamentikával, 1935
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Szigetmonostori ház palánkkal, 1935
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA LAJOS MŰVÉSZETE

1936 ÉS 1941 KÖZÖTT

1936 nyarától radikális fordulat következett be Vajda Lajos művészetében. A korábban magányosan álló, többnyire építészeti eredetű vonalmotívumok a montázs technika nyomán egymásra rétegződtek, sűrű, vibráló vonal- és motívumszövedékek jöttek létre. Kompozícióinak súlypontja eltolódott: a zárt, egységes látvány helyett a részletek egymáshoz való viszonya, a fragmentumok közötti feszültség és dinamika kezdte foglalkoztatni. Transzparens montázsain olykor kifejezetten expresszív, sőt szürreális asszociációs mezők nyíltak meg.

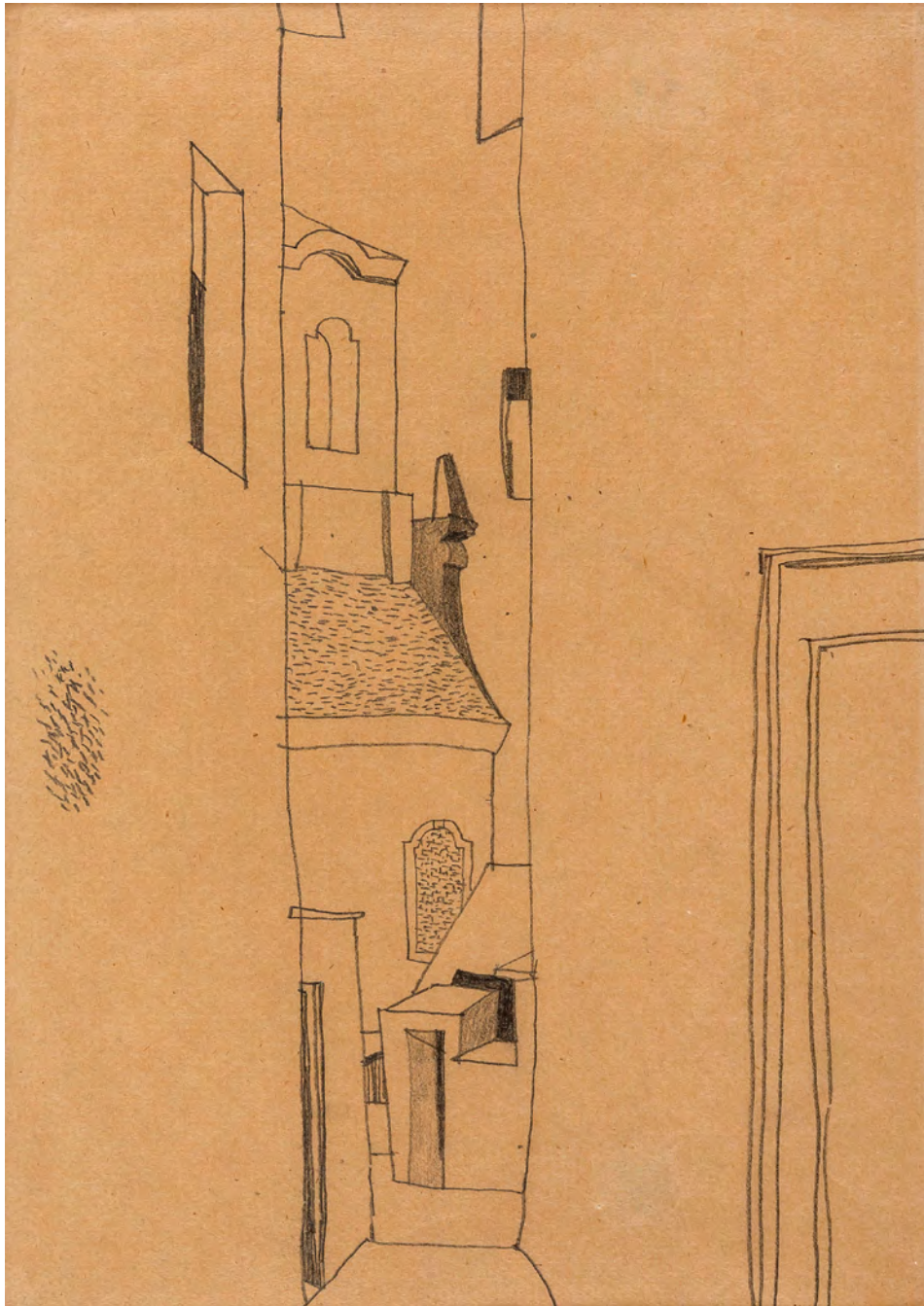
Egy fennmaradt levél tanúsága szerint ezekben az években több olajfestményt is készített, ám ezek nem sokkal halála után elvesztek; így e korszak alakulásáról ma elsősorban rajzai adnak képet, amelyek érzékenyen követik végig szemléletének változását.

1938-ban újabb markáns változás következett be művészetében. Szentendre – a korábban oly meghatározó, újra és újra elemzett város – végleg eltűnt motívumkészletéből. Helyét az archaikus, primitív, törzsi művészet ősi formái vették át. E motívumkészlet letisztult, lényegre törő és drámai formavilága, időtlensége és egyetemessége bizonyult alkalmasnak arra, hogy kifejezze Vajda személyes létélményének végességét és a körülötte lévő világ pusztulásának előérzetét.

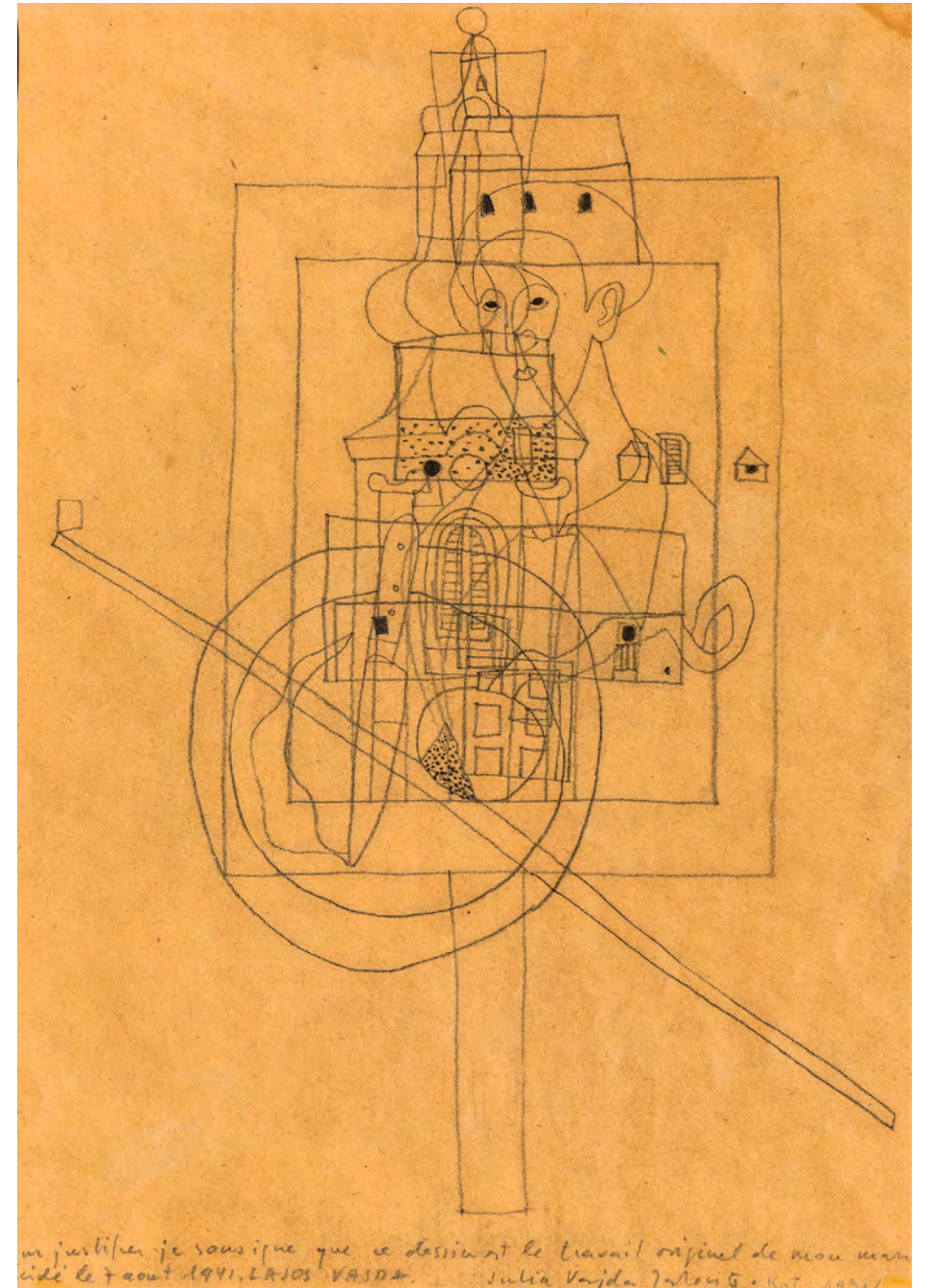
1939–1940-ben feleségével, Vajda Júliával és barátaival a pismányi Haluskai-tanyán dolgozott. Itt születtek utolsó művei: a nagy méretű szénrajzok, amelyek organikus absztrakciója és elementáris expresszivitása a minden konvención túllépő modernitás ikonikus darabjaivá váltak az utókor szemében. Vajda Lajos 1941. szeptember 7-én hunyt el tbc-s betegségének szövődményei miatt. Szűkebb családja – felesége kivételével – a holokauszt áldozata lett.

TRANSZPARENS MONTÁZS (1936–1937)

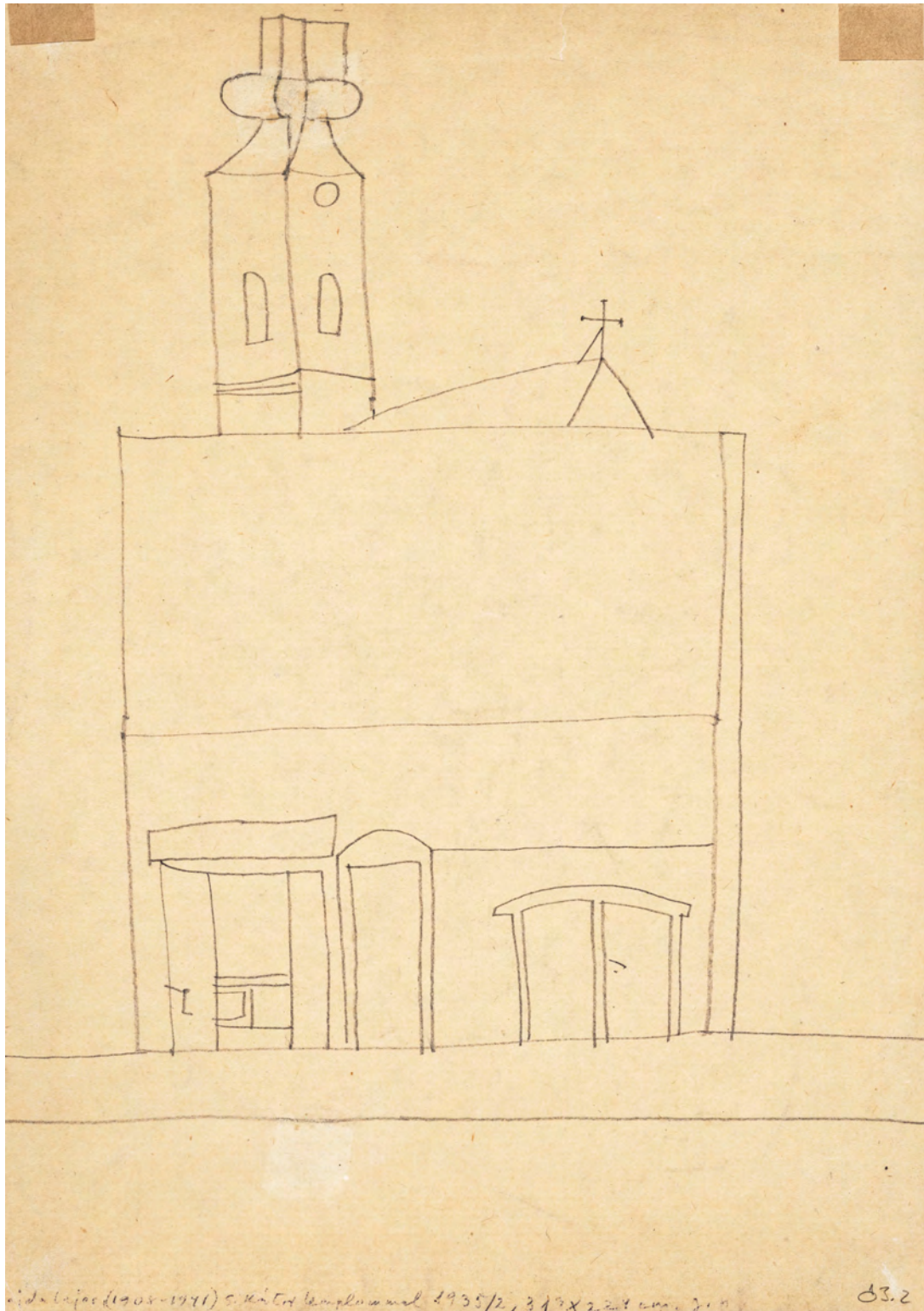

VAJDA Lajos:
Sikátor templommal, 1935
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

un justifier je sousigne que ce dessin est le travail original de mon mari
cité le 7 août 1941. LAJOS VASDA. Julia Vajda János G. Köt. 1934/

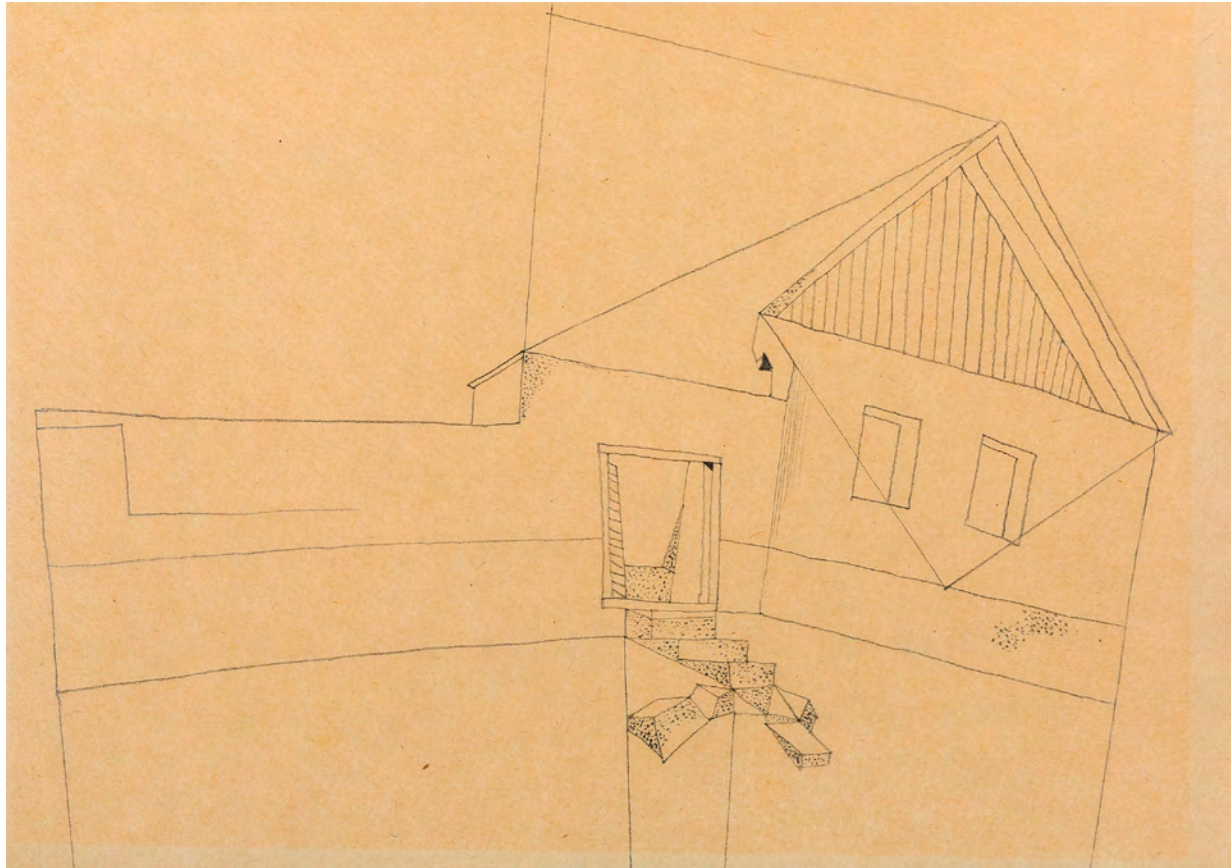
VAJDA Lajos:
Rajzmontázs önarcképpel, 1937
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

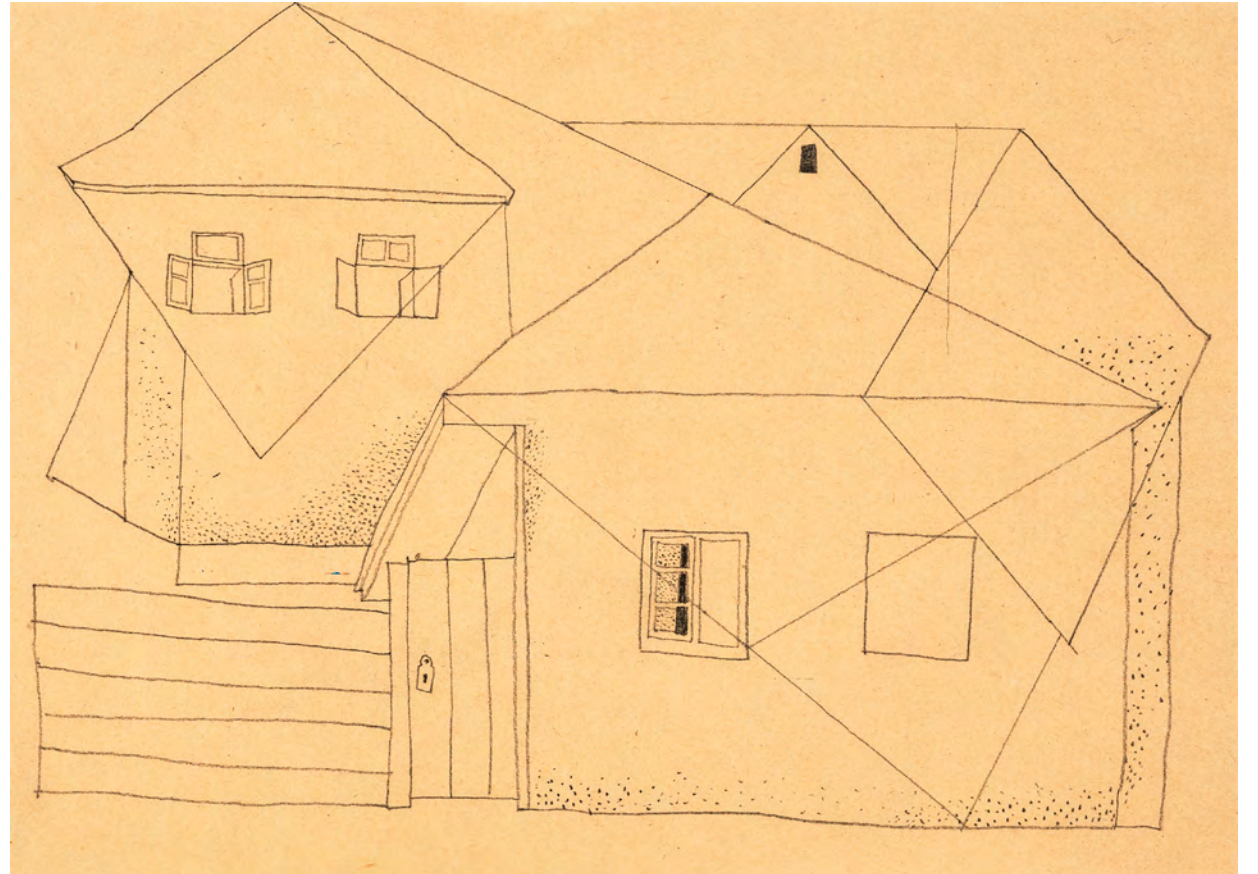
VAJDA Lajos:
Ház mögött templom, 1935
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

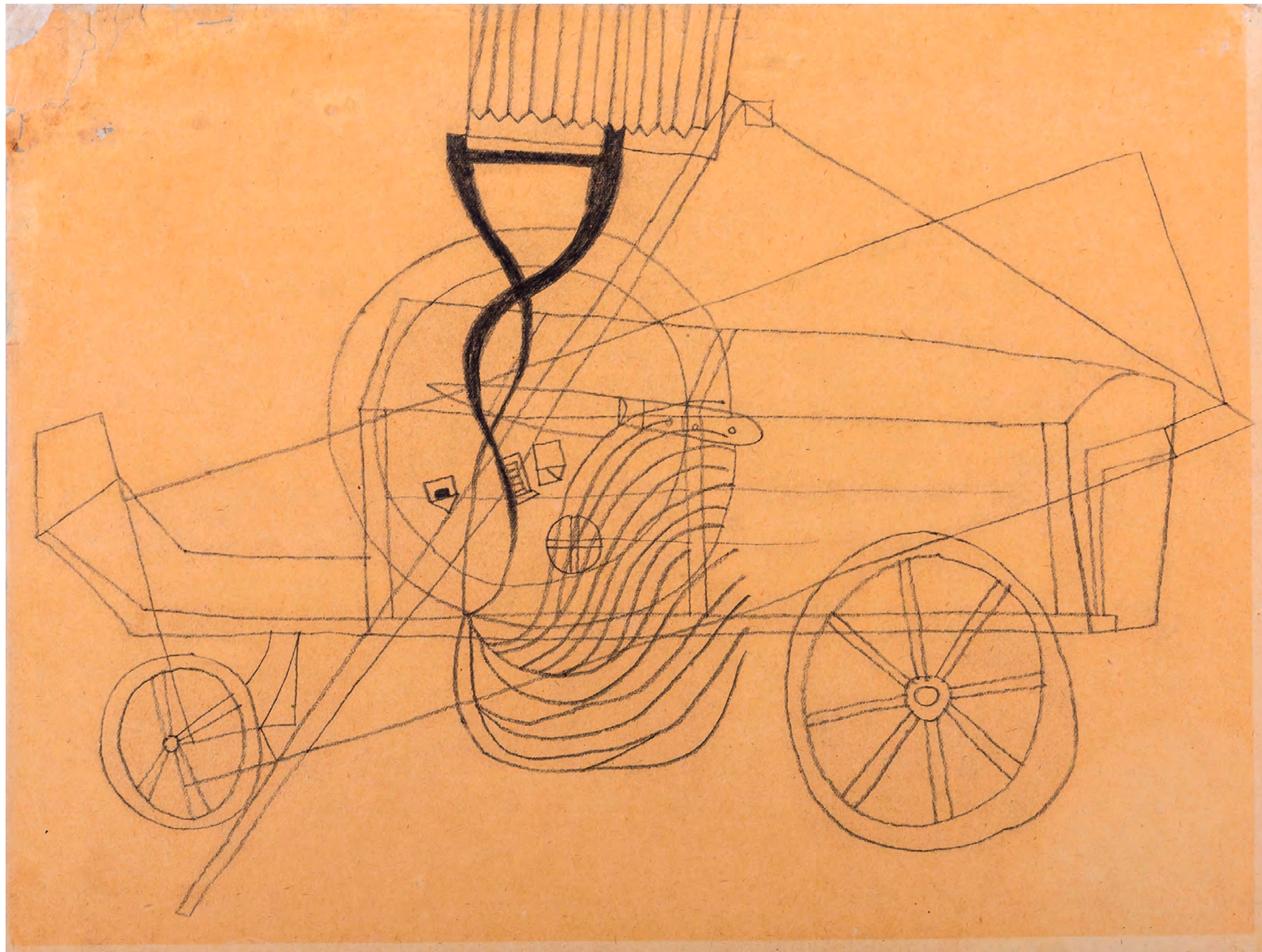
VAJDA Lajos:
Önarckép templommal, 1935 körül
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

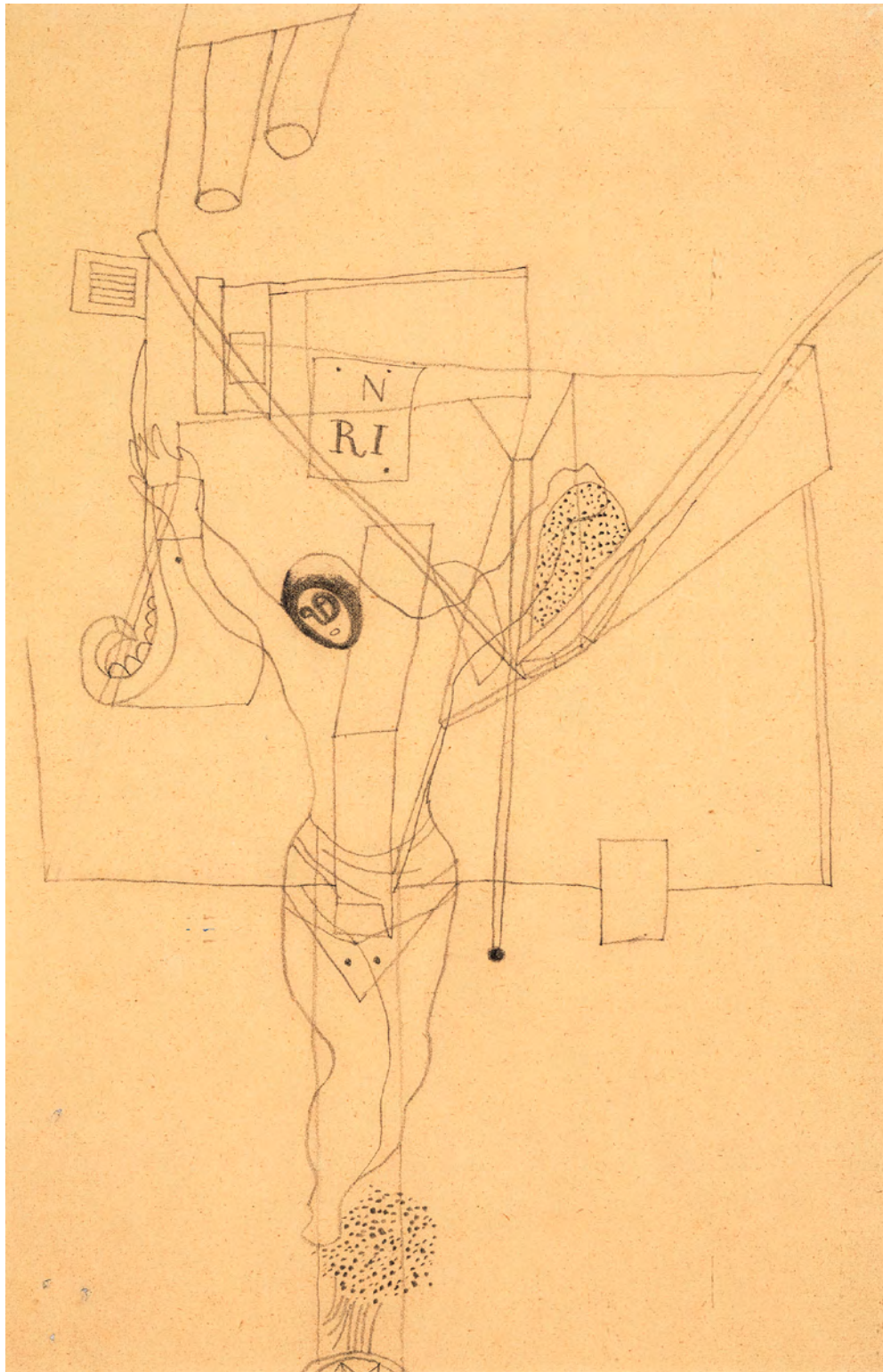
VAJDA Lajos:
Ház a Munkácsy utcában, 1936
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

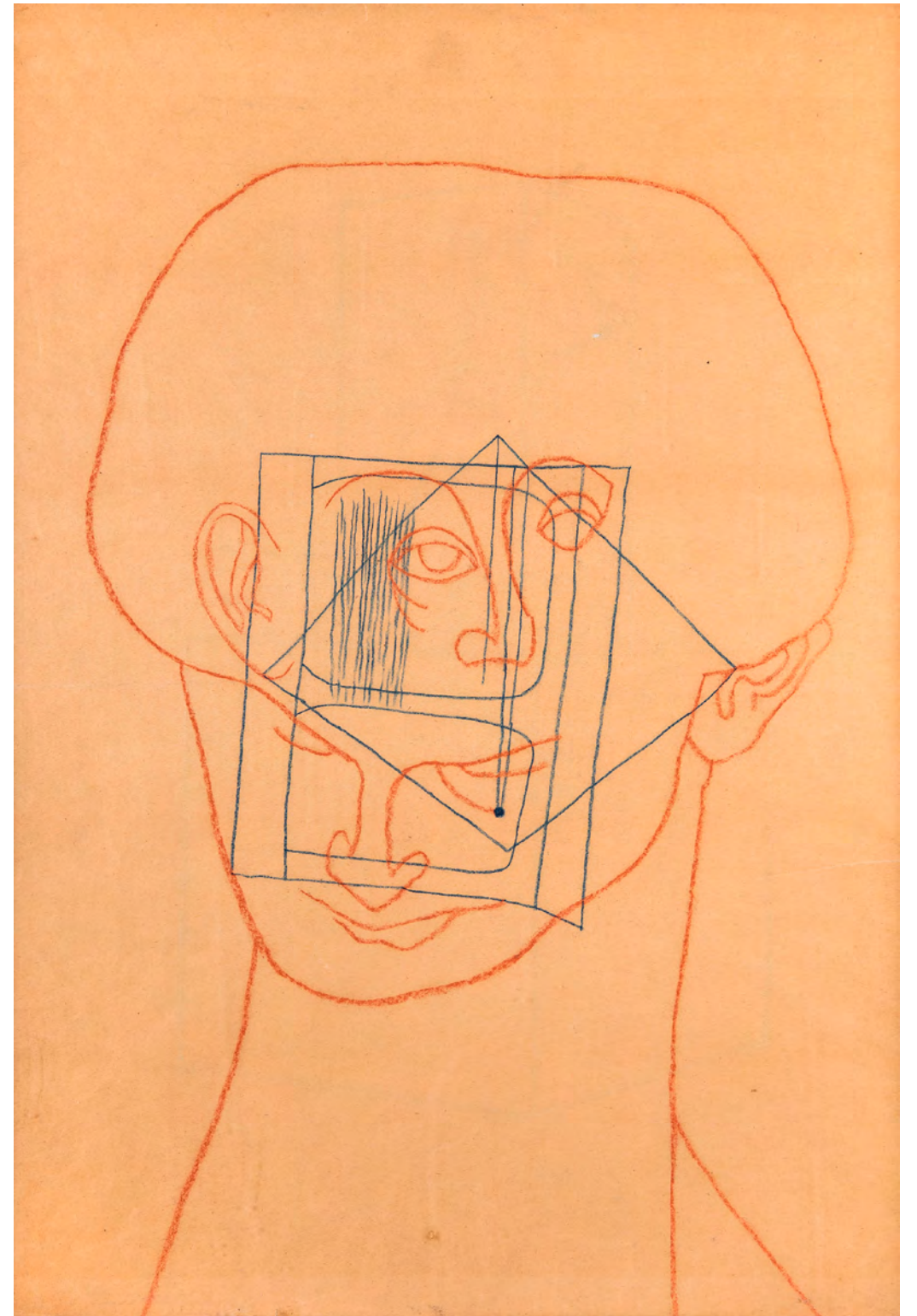
VAJDA Lajos:
Szentendrei házfalak, 1936
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Csendélet kocsival, 1936
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

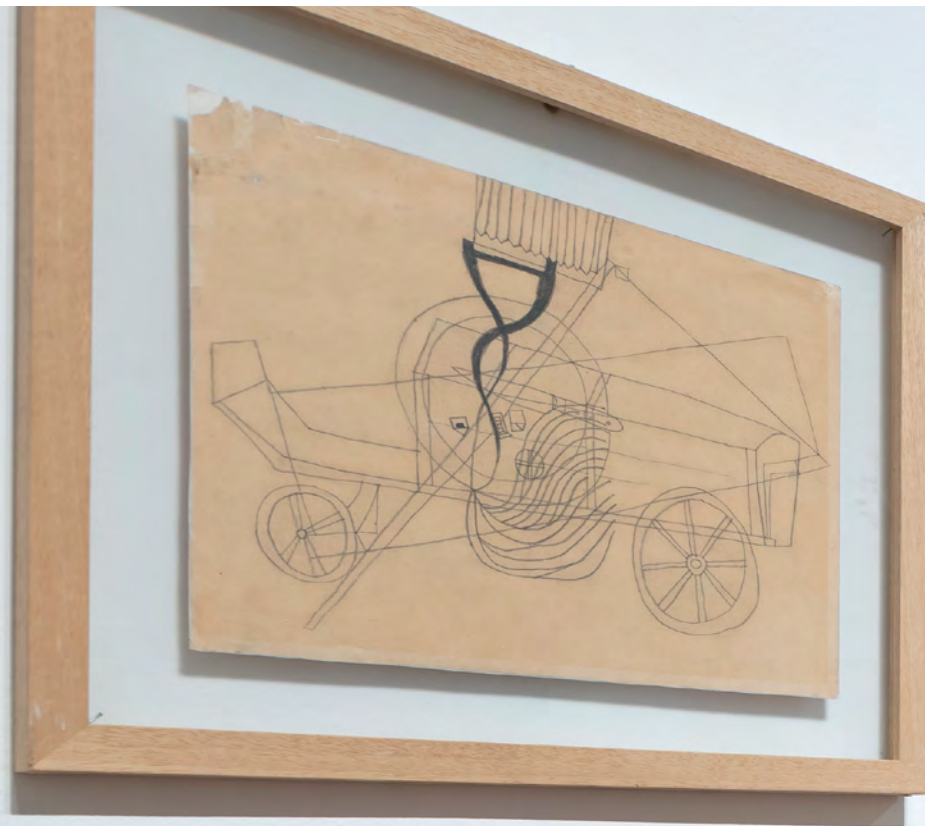
VAJDA Lajos:
Pléhkrisztus, 1936
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Kettős önarckép, 1937
kék és vörös kréta, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

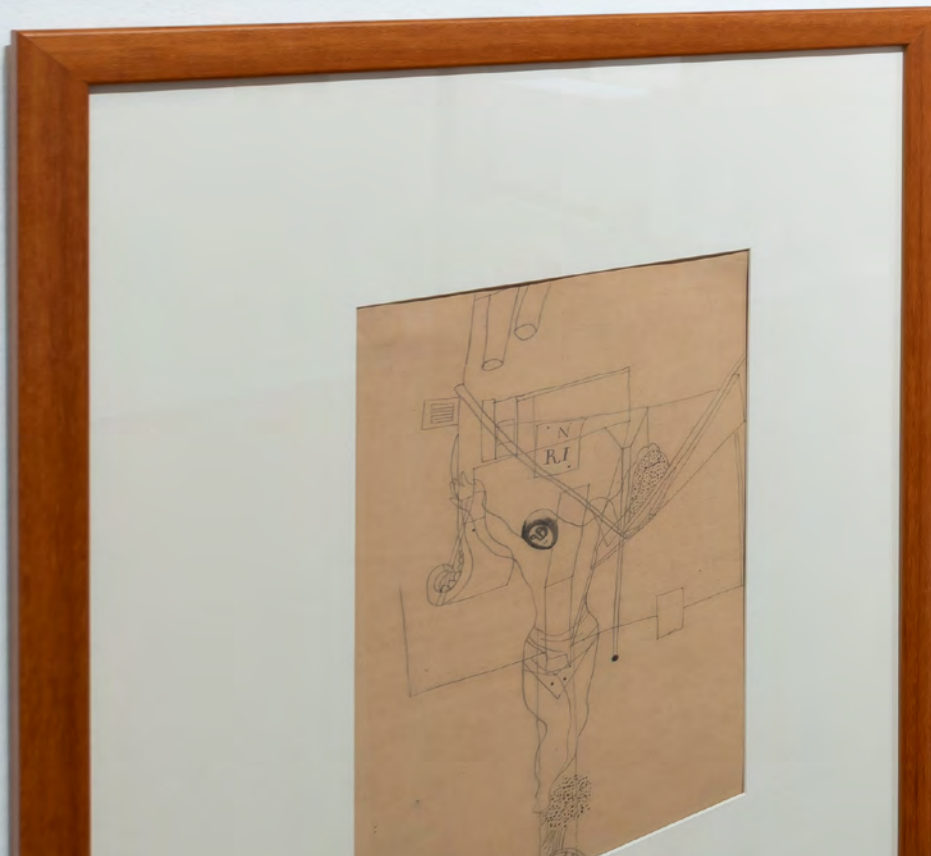

VAJDA Lajos:
Szentendrei házak feszülettel, 1937
tempera, kollázs, karton
Ferenczy Múzeumi Centrum

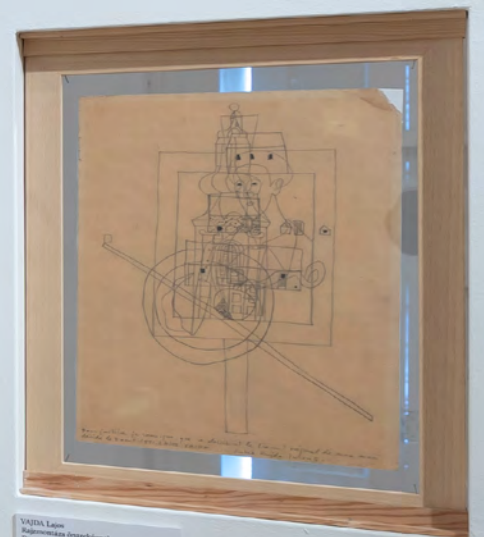

U2's *Late*
 Here's Monkey-watching
 How on Monkey Night, up!

Details, date, price at page
 100. *Monkey* (MCA, 1992, \$14.95)

[illegible]

VANDIA Lajon
Hala malinga simpatosa
Church behind / lounge 1925
Lajon's place / Lajon's place
Lajon's place / Lajon's place

VAJDA Lajos
Rajzmontázs önarcképpel
Drawn Montage with Self-portrait, 1937
Január, 1937 | January on paper
Ferenczy Múzeum Centrum | Ferenczy Museum Center

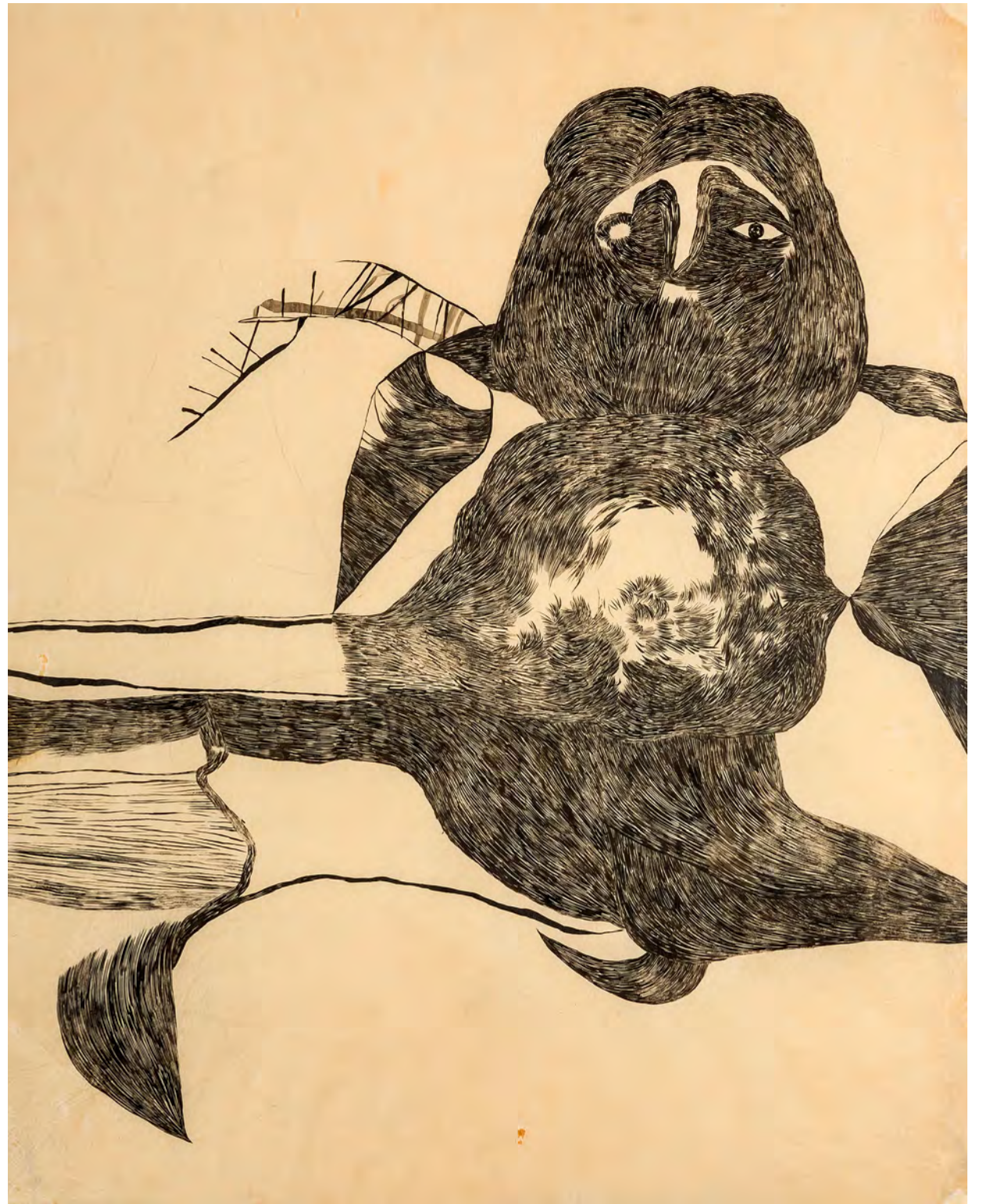
IKONOKBÓL MASZKOK –
MASZKOKBÓL LÉNYEK
(1937–1938)

VAJDA Lajos:
Fekete ikon, 1936
olaj, karton
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Óriás tájmaszk, 1938
ceruza, tus, pasztell, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Bagolyfejű, 1939
tus, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Megkötözött, 1938
szén, pasztell, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

AZ UTOLSÓ SZÉNRAJZOK (1939–1940)

VAJDA Lajos:
Erdei démonok, 1940
szén, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA Lajos:
Ősnövényzet, 1940
szén, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

VAJDA ÉS A POSZTMODERN

Vajda Lajos következetesen építkező, ugyanakkor radikális fordulatokkal tagolt életműve, kivételes elméleti felkészültsége és kritikai attitűdje, valamint merész, érzékeny, a kompromisszumot nem ismerő művészi magatartása a magyar művészettörténet egyik alapvető referenciapontjává avatta munkásságát. Hatása nem csupán az Európai Iskola (1945–1948) alkotóin, illetve a Szentendrén 1968-tól fellépő művészgeneráción érhető tetten, hanem számos kortárs művész gondolkodásában és gyakorlatában is tovább él.

Ez az önálló kamarakiállításként működő terem kurátori gondolatkísérlet: azt kívánja felvázolni, hogy miként ágaznak szét az 1980-as évektől napjainkig – a posztmodernről a kortárs tendenciákig – azok a markánsan eltérő művészi utak és alkotói pozíciók, amelyek Vajda komplex szellemiségéből erednek. Nem közvetlen hatástörténeti és stílári összefüggéseket vizsgálunk, hanem olyan autonóm művészi attitűdöket, amelyekben mélyen gyökerezik Vajda összetett, „pictor doctus” szemlélete.

El Kazovszkij a kisajátítás gesztusán keresztül formálta és írta át képregényszerű narratívává Vajda egyik, 1936-ban készült rajzát. Kovács Péter érzékeny, gesztusalapú, drámai rajzművészete szoros rokonságot mutat Vajda utolsó szénrajzaival, míg Birkás Ákos portréfestészethez fűződő, intellektuálisan összetett viszonya mély szellemi rokonságban áll Vajda ikonos képeivel. A legfiatalabb generációt képviselő Szemző Zsófia régi fotókat felhasználó, monumentális kollázsainak antropológiai gondolkodásmódja éppúgy az emberiség kollektív társadalmi tapasztalatait és ambivalenciáját tükrözi, mint Vajda Párizsban készült montázsai.

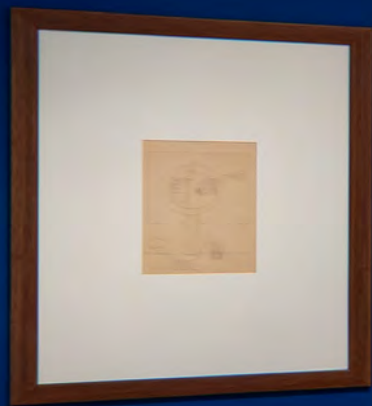
A falakon így négy radikálisan eltérő, mégis koherens és autonóm művészi világ lép dialógusba a távoli, közös forrással: Vajda Lajos művészetével.

EI KAZOVSKIJ

SZEMZŐ Zsófia

BIRKÁS Ákos

EI KAZOVSZKIJ

El Kazovszkij (1948–2008) a 20. század végének egyik legkarakteresebb és legszuggesztívebb alkotója volt. Művészete barokkosan burjánzó összművészeti univerzumként bontakozott ki, amelyben a festészet, a performansz, a színház és a divat egymástól elválaszthatatlan egységet alkot. Festményei szinte mindig színpadok, olyan drámai terek, ahol figurák, szimbólumok és gesztusok egy szenvedélyesen túlfűtött mitológia részeivé válnak.

1981 és 1986 között készült úgynevezett *Vajda-lapjai* különösen plasztikusan mutatják ezt az attitűdöt. A sorozat két, Vajda Lajos által készített műből – a *Tányéros csendélet madárral* és a *Szentendrei házfalak* című rajzokból – indult ki. Kazovszkij az eredeti kompozíciókat lekicsinyítette, képregényszerű narratív rendbe szervezte, majd radikálisan átírta őket. A vajdai finom, szürreális, áttetsző montázszerkezetet durva kontúrokkal, harsány, dekoratív mintákkal, kaotikusan kavargó formákkal és feliratokkal írta felül.

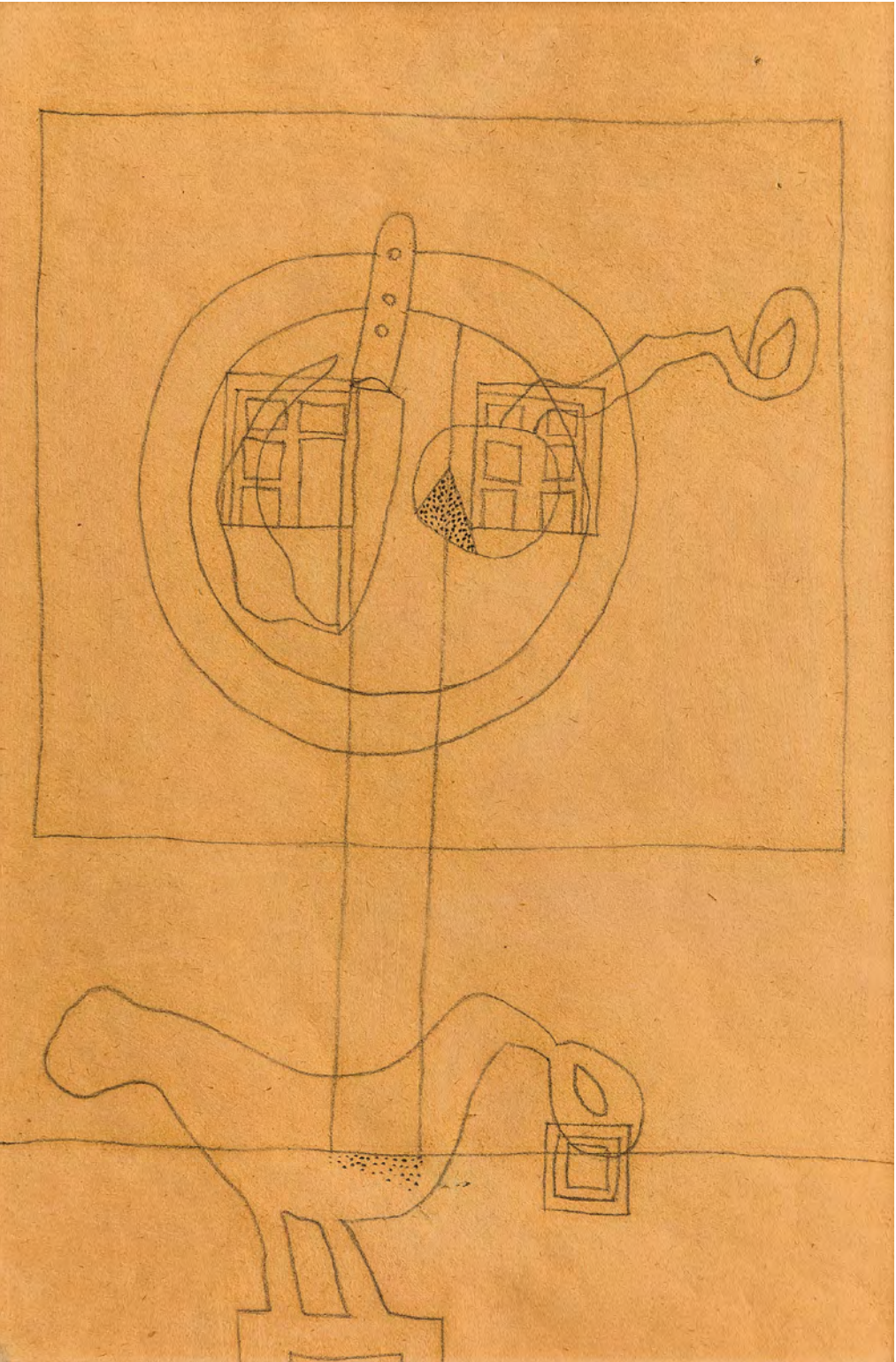
A lapokon szavak, mondatok, drámai utalások jelennek meg; az idegen elemek applikációja, a képi elbeszélés teatralitása pedig új jelentésszinteket hoz létre. Kazovszkij színházi teret teremt a papíron: a motívumok nem csupán egymásra rétegződnek, hanem szereplőkké válnak egy zaklatott, intenzív vizuális narratívában. Rényi András fogalmazta meg legpontosabban azt a kisajátító gesztust, amivel El Kazovszkij Vajda munkáihoz nyúlt: „A punkos agresszivitás, a beláthatatlan megsokszorozás, illetve a gyors és redundáns variációk – videoklipekre emlékeztető – végtelen és iránytalan burjánzása végül tökéletesen felmorzsolja Vajdának a festői modernizmus leghaladottabb fokát képviselő, elmélyült szemlélést követelő unikális kompozícióit.” E megközelítésben Kazovszkij posztmodern gesztusa nem tisztelgés, hanem kisajátítás: a modernista koncentráció feloldása és dramatizálása; a hagyomány pedig nem érinthetetlen örökség, hanem szétfeshíthető, újrendezhető anyag, amely beépül az El Kazovszkij-féle mitológia sűrű, teátrális rétegeibe.

E. KÁSOVSZKIJ:
Képregény-részlet (Vajda-lapok), 1981–1986
vegyes technika, papír
Kozák–Stomp Gyűjtemény

E. KÁSOVSZKIJ:
Vajda-lapok XII. Válogatott emlékművek IV., 1981–1986
vegyes technika, papír
Első Magyar Látványtár, Tapolca–Diszel

VAJDA Lajos:
Tányéros csendélet madárral, 1936
ceruza, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

SZEMZŐ Zsófia

Szemző Zsófia (1982), a jelen kiállítás legfiatalabb alkotója a kortárs művészeti színtér középgenerációjához tartozik. Tanulmányait a MOME-n, majd Párizsban folytatta, 2018-ban pedig a Magyar Képzőművészeti Egyetemen szerzett DLA-fokozatot. Elsősorban rajzokat, kollázsokat, kerámiát és különféle tárgyakat készít, amelyeket gyakran komplex installációkban mutat be. Munkáiban a tárgyak és képi elemek együttese montázsszerűen épül fel, és különböző történetek, jelentések kapcsolódási pontjait hozza létre.

2016 óta készíti kollázsait; ezek alapanyagát régi könyvekből és magazinokból gyűjti össze. Munkáinak antropológiai szemlélete az emberi sokszínűséget, a biológiai és társadalmi összefüggéseket, a mindennapi gyakorlatokat és a megértésre törekvő, etnográfiai jellegű megfigyelést fogja össze. Szemző több projektje a részvételiségre épül: „Az ember társadalmi és történeti környezetben elfoglalt helyének vizsgálata bizonyos projektekben részvételi gyakorlatok felé is tereli munkáimat, ahol a néző vagy résztvevő tapasztalata kerül a középpontba.”

Szemző kollázsszerű gondolkodásmódja szoros kapcsolatot mutat az 1930-as évek magyar avantgárd hagyományával, mindenekelőtt Vajda Lajos montázsalapú szemléletével. Mindkét művész különböző eredetű motívumok egymás mellé helyezésével teremt új jelentéseket, és kompozícióikat gyakran az ellentétek – jó és rossz, épülés és pusztulás, élet és halál – feszültsége szervezi. Míg Vajda a népművészet és a városi környezet motívumait kapcsolta össze egy sajátos, szintetizáló képi nyelvben, Szemző a múlt vizuális töredékeit, a talált képeket sokszor egy-egy személyes eredetű történet bemutatásának szolgálatába állítja. Munkáiban a kollázs nemcsak formai eszköz, hanem gondolkodásmód is: a különböző egymásra rétegződő idők, kultúrák és tapasztalatok találkozási pontjain új, gyakran mitikus vagy archetipikus jelentések jönnek létre.

SZEMZŐ Zsófia:
Mindenki vizet iszik, 2019
kollázs, szaténnyomat
Balázs-Dénes Gyűjtemény

VAJDA Lajos:
Kínai kivégzés, 1930–1933
fotómontázs, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

BIRKÁS Ákos

Birkás Ákos (1941–2018) művészetét radikális, mégis következetes belső építkezés jellemzi. Pályája során több médiumban dolgozott, ám minden fordulata ugyanarra az alapvető kérdésre irányult: mi a festészet, és mi a festő szerepe? Művei nem narratívát kínálnak, hanem önvizsgálatot – a kép lehetőségeinek és határainak elemzését.

Már korai munkái, a hatvanas évek roncsolt portréi, majd a hetvenes évek konceptuális fotómunkái is az arckép időbeliségét és ontológiai státuszát vizsgálták. Az 1980-as évek közepétől – közel kétszáz variációban – kibontakozó *Fej* sorozat ennek a gondolkodásnak a legkoncentráltabb formája. A kezdetben expresszív, maszkyszerű arc fokozatosan koncentrikus oválissá zárul. Bár Birkás a portré hagyományából indul ki, azonban fokozatosan megszabadul az individuális jegyeitől, mígnem archetipikus jellé válik: egyszerre utal az Énre és a Másikra. A két képtáblából álló kompozíciók elcsúszásai, fedései és a köztük megnyíló rés a középpont keresését dramatizálják, és az egység fogalmát kérdőjelezzik meg. A rétegzett, túldolgozott felületek meditatív csendet hoznak létre, a kilencvenes években pedig a színek fokozása dinamizálja, sőt szétfeszíti a rendet. Birkás célja a „néma kép” volt: a jelentések olyan sűrűsége, amely már túlmutat a verbalitáson.

E ponton érzékelhető a szellemi rokonság Vajda Lajos művészetével. Nem formai párhuzamról van szó, hanem attitűdről: a radikális redukcióról, a középpont kereséséről, az önarckép egzisztenciális tétjéről. Ahogyan Vajda *Ikonos önarcképében* a művész-szent toposz emblematikus igényű szintetizálásával tesz kísérletet az egyedi és általános összeegyeztethetőségének megjelenítésére, úgy Birkásnál az ovális válik a létezés koncentrált emblémájává – a festészet csendjében megképzett önvizsgálattá.

BIRKÁS Ákos:
Kopf-Fej, 1994
olaj, vászon
Paksi Városi Múzeum – Paksi Képtár

VAJDA Lajos:
Ikonos önarckép, 1936
pasztell, karton
Ferenczy Múzeumi Centrum

KOVÁCS Péter

Pet'R, azaz Kovács Péter (1943–2019) munkássága két alappilléren nyugszik: az autonóm rajz iránti radikális elkötelezettségen és a 20. századi egzisztencialista gondolkodáson, mindenekelőtt Martin Heidegger és Jean-Paul Sartre létértelmezésén. Életműve következetes, látványos fordulatok helyett finom elmozdulásokkal építkezik. Figyelme szinte kizárólag az emberre mint létezőre irányul, ám művészetében végül épp a figura dekonstrukciójáig jut el. Műveiből hiányzik a narratíva, a konkrét történet, a társadalmi utalás: a rajz számára nem eszköz, hanem maga a téma. „Nekem arra a szabadságra van szükségem, ahogy rajzolok” – vallotta; e szabadság pedig az életmű kulcsfogalma.

Művészetét gyakran hozzák összefüggésbe Francis Bacon, Alberto Giacometti és Kondor Béla hagyományával. Rokonsága azonban különösen erős Vajda Lajos késői szénrajzaival is: nem formai értelemben, hanem szemléletében. A tér és tárgy tagadása, a vonal primátusa mellett a mozgás, az áramlás, a sodródó dinamizmus kapcsolja össze őket.

Kovács figurái sohasem stabilak: fluid állapotban léteznek. Megkettőződnek, sokszorozódnak, fázisokat jelölnek, pillanatnyi létállapotokat rögzítenek. Kontúr és plaszticitás nélkül alakulnak, torlódnak, gomolyognak – mindig befejezetlenül, a formálódás és felbomlás határán.

KOVÁCS Péter:
Lény (Féreg), 1997
vegyes technika, papír
magántulajdon

VAJDA Lajos:
Szem gyökerekkel, 1940
szén, papír
Ferenczy Múzeumi Centrum

A katalógus a *Vajda és a posztmodern* című kiállítás alkalmából készült.
Vajda Múzeum – Ferenczy Múzeumi Centrum,
Szentendre
2026. április 17. – 2027. január 3.

A borítón:
EI KAZOVSKIJ: Képregény-részlet (Vajda-lapok), 1981–1986
vegyes technika, papír, Kozák–Stomp Gyűjtemény;
VAJDA Lajos: Tányéros csendélet madárral, 1936
ceruza, papír, Ferenczy Múzeumi Centrum

Kiadja: FERENCZY MÚZEUMI CENTRUM

Felelős kiadó: BORBÉLY-TARDY Anna

Szerző, kurátor: SZABÓ Noémi

Grafikai terv: KISS Krisztina Noémi

Korrektúra: ZELEI Bori

Angol fordítás: MIHÁLY Árpád

Fotó: DEIM Balázs

Közreműködő munkatársak:
BÉDA Andrea, DR. LAUTER Éva, GERGELY Gabriella,
GYÖRGY Gabriella, HERCZEG Zoltán, LUKÁCS Katalin,
NOVÁK Levente, PETRIK Zsolt, PINTEA Alíz Ráhel,
RIBÁR Kitti, SÜTŐ Tünde, SZÉLES Nóra, TAKÁCS Erzsé-
bet, TÓTH Máttyás

Külön köszönet:
HIDVÉGI Dzsénifer, KOVÁCS Péterné Enikő, KOZÁK
Gábor, PETŐCZ György, RADÁK Judit

© szerző
© fordító
© fotósok
© HUNGART
© Ferenczy Múzeumi Centrum, 2026

A katalógus szerzői jogilag védett.
A kiadó előzetes írásos hozzájárulása
nélkül részleteiben sem reprodukálható.

Ferenczy Múzeumi Centrum
2000 Szentendre, Fő tér 2-5.
www.femuz.hu

ISBN 978-615-5860-46-1

